

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de aanwezige risico's. Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de organisatie in staat is om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen is voldoende indien het saldo van de weerstandscapaciteit minus de aanwezige risico's positief is.

De weerstandscapaciteit betreft de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om kosten van niet voorziene tegenvallers te dekken.

Een risico kan worden gedefinieerd als de kans waarmee een gebeurtenis zich kan voordoen en welke impact deze gebeurtenis heeft. Voor de bepaling van het weerstandsvermogen zijn alleen die risico's van belang waarvoor geen maatregelen zijn getroffen. Een voorbeeld van een beheersmaatregel is het afsluiten van een verzekering.

Definities

Weerstandsvermogen:	Het vermogen van de gemeente om niet voorziene financiële tegenvallers op te kunnen vangen om teneinde haar taken voort te kunnen zetten.
Weerstandscapaciteit:	Middelen waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet voorziene tegenvallers te dekken.
Onbenutte belastingcapaciteit:	Het bedrag waarmee de belastingen nog maximaal kunnen toenemen volgens de normen van een artikel 12 aanvraag. In het geval van een onvoorziene tegenvaller zouden de belastingen nog met dit bedrag verhoogd kunnen worden.
Stille reserves:	Het verschil tussen de reële waarde van de activa en de boekwaarde.
Onvoorzien:	Het restant van het in de begroting opgenomen bedrag voor onvoorziene uitgaven.

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid betreffende het weerstandsvermogen kan als volgt worden weergegeven:

- de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen wordt jaarlijks door de raad vastgesteld bij de jaarstukken;
- de (incidentele) weerstandscapaciteit wordt in eerste instantie voor zowel incidentele als structurele tegenvallers gebruikt;
- structurele tegenvallers, zonder dat daar meevallers tegenover staan, worden afgedekt in de eerstvolgende meerjarenbegroting;

- risico's worden jaarlijks beoordeeld en waar nodig aangepast. De inventarisatie wordt verwerkt in de jaarstukken.

De inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Begripsbepaling

Weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente Veendam over middelen beschikt of kan beschikken om niet voorziene tegenvallers op te vangen. Onderscheid wordt gemaakt in de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen. In een overzicht ziet dit er als volgt uit:

Tabel 1 Weerstandscapaciteit

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien	X	
Algemene Reserve	X	
Bestemmingsreserves (gedeeltelijk)	X	
Stille reserves (saldo gesteld op nihil)	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Begrotingsruimte (bezuinigingen/onvoorzien)		X

De weerstandscapaciteit van de gemeente Veendam kan theoretisch worden berekend uit de post onvoorzien, de reserves, een gedeelte van de bestemmingsreserves (reserve verliezen grondexploitaties), de onbenutte belastingcapaciteit en de stille reserves. De geraamde weerstandscapaciteit per 1-1-2020 kan worden berekend en als volgt gespecificeerd worden:

Algemene reserves	8,70 miljoen
Bestemmingsreserves (gedeeltelijk)	2,48 miljoen
Stille reserves	p.m. miljoen
Onvoorzien	<u>0,04 miljoen</u>
Totaal	11,22 miljoen

De inventarisatie van de risico's

Algemeen

In deze paragraaf worden een aantal uitgangspunten genoemd voor het berekenen van de gewenste hoogte van de weerstandscapaciteit. Het proces begint met het in beeld brengen van de risico's. Vervolgens wordt de omvang van het risico bepaald met behulp van de onderstaande risicoscore

tabel. Er wordt een inschatting gemaakt van de waarschijnlijkheid dat het risico zich daadwerkelijk zal voordoen.

Tabel 2 Risicoscore

Waarschijnlijkheid	Risicoscore op waarschijnlijkheid	Uitgedrukt in een percentage
Klein	1	1 tot 5
Beperkt	2	5 tot 25
Reëel	3	25 tot 50
Groot	4	50 tot 75
Zeer groot	5	75 tot 95

Proces

Het bepalen van de risico's is een regulier proces dat is geborgd in de organisatie. Dit betekent dat minstens ieder jaar de risico-inventarisatie opnieuw wordt uitgevoerd. De inventarisatie vindt plaats op basis van een lijst met risico's (kwalitatief) en de bedragen en de inschatting van de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet (kwantitatief). Op deze wijze kan beoordeeld worden of bestaande risico's nog actueel zijn en de inschatting van kansen en bedragen nog een goede weerspiegeling is.

Daarnaast kunnen risico's vervallen (omdat het risico inmiddels is ondergebracht bij een verzekeraar, of door het afstoten van taken / werkzaamheden) en dan worden deze uit de lijst verwijderd.

Tenslotte kunnen zich in het afgelopen jaar nieuwe risico's hebben voorgedaan die impact hebben op het weerstandsvermogen. In deze paragraaf wordt deze actualisatie gepresenteerd.

Gesignaleerde risico's

De organisatie heeft medio 2019 een inventarisatie gemaakt van de mogelijke risico's die de gemeente Veendam loopt aangaande haar processen, producten en diensten. Deze inventarisatie heeft geleid tot de onderstaande lijst met gesignaleerde risico's:

Nr.	Omschrijving risico Veendam	Oorzaak	Gevolg	Kans	Percentage	Minimaal Financieel effect	Maximaal Financieel effect	Incident eel (I) of Structureel (S)	Beïnvloedbaar Ja/Nee/Beperkt	Kans * Bedrag - Incidenteel	Kans * Bedrag - Structureel	Beheersmaatregelen
1	Gewaarborgde geldleningen. Het betreft hier voornamelijk een tertiaire achtervang. De risico's achten wij vrij gering.	Ontwikkelingen kapitaalmarkt	Financiële tegenvallers	1	5	€ 1.000.000	€ 5.000.000			€ 150.000		
2	Aansprakelijkheidsstellingen	Toename claimcultuur	Schadeclaims, waarvan onduidelijk is in hoeverre de verzekering deze zal afdekken	1	5	€ 0	€ 500.000			€ 12.500		
3	Benodigd weerstandsvermogen t.b.v. de Kompanjie	Basis begroting 2020 van De Kompanjie								€ 118.332		
4	Kerkstraat West. De moeilijke markt heeft invloed op het ontwikkeltempo.	De moeilijke markt voor winkels/woningen leveren voortschrijdend inzicht in de planvorming van de verantwoordelijk projectontwikkelaar. De afspraken uit de samenwerkingsovereenkomst worden geconcretiseerd.	Extra rentekosten op de project investeringen en extra handelingskosten voor project begeleiding	3	50	€ 0	€ 1.600.000			€ 400.000		
5	Gronden "knik" N33. De gemeente heeft de provincie, toegezegd een bijdrage te leveren ad. € 3,9 mln. ten behoeve van de verkeersveiligheid van het aan te passen knooppunt N33	Huidige situatie vastgoedmarkt en provinciaal ruimtelijk beleid	Onzeker of de investering volledig kan worden terugverdiend	1	5	€ 0	€ 600.000			€ 150.000		
6	Economische recessie i.r.t. eigendommen. Eén van de neveneffecten van de recessie is de waardedaling van het onroerend goed.	Gewijzigde omstandigheden vastgoedmarkt	afboekingen op eventuele (te) hoge boekwaarden	1	5	€ 1.000.000	€ 8.800.000			€ 245.000		
7	Benodigd weerstandsvermogen t.b.v. het grondbedrijf	veranderde markt bedrijven terreinen en woongebieden		3	50	€ 5.000.000	€ 20.000.000			€ 6.250.000		

Nr.	Omschrijving risico Veendam	Oorzaak	Gevolg	Kans	Percentage	Minimaal Financieel effect	Maximaal Financieel effect	Incidenteel (I) of Structureel (S)	Beïnvloedbaar Ja/Nee/Beperkt	Kans * Bedrag - Incidenteel	Kans * Bedrag - Structureel	Beheersmaatregelen
8	Niet voldoen aan voorwaarden beveiliging Suwinet		Afsluiten Suwinet en boete opgelegd door CBP	1	5	€ 0	€ 850.000			€ 21.250		De controle op passend gebruik van Suwinet verlopen op periodieke basis
9	Onzekerheid over rijksvergoeding Participatiewet inkomensdeel (BUIG) voor 2019 en volgende jaren	Invoering nieuw verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet (BUIG)	Kans van grotere tekorten indien herverdeling negatief uitpakt (enigszins kan dit gecompenseerd worden door nieuwe vangnetregeling met lagere drempel van 5%)	2	25	€ 500.000	€ 1.000.000			€ 187.500		Veendam heeft verder geen invloed in de verdeelsystematiek van het rijk. Hier kunnen geen beheersmaatregelen voor genomen worden.
10	Overschrijding Jeugd	Bijdrage rijk is gedaald en afname (voornamelijk op Jeugd is gestegen). Er is geen verwachting dat dit af gaat nemen binnen afzienbare tijd	Structurele overschrijding van jeugdbudget	3	90	€ 2.500.000	€ 3.000.000			€ 2.475.000		Landelijke trend dat kosten jeugdzorg stijgen. Er wordt ingezet op meer monitoring en inzicht in de kosten.
11	Financiële risico's van verbonden partijen, in casu SW-bedrijf Wedeka	Wedeka is een gemeenschappelijke regeling.	Eventuele tegenvallers zijn voor rekening van de gemeente Veendam	3	50	€ 200.000	€ 350.000			€ 137.500		Wedeka treft maatregelen om tot een betere kostenbeheersing te komen. Over de voortgang vindt bestuurlijke en ambtelijke afstemming plaats.
12	Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen	Nieuwe applicatie is geïnstalleerd. Qua systemen staat niets meer in de weg om WKPb bij te houden, het moet alleen wel doorlopend gevuld worden. De gegevens zijn verwerkt in de applicatie maar het zou wel kunnen dat er een beperking op een perceel of pand is opgelegd die onverhoopt niet in de applicatie verwerkt is.	Dat de Publiekrechtelijke Beperkingen bij een aan of verkoop niet bekend zijn. Hieruit kunnen schadeclaims ontstaan. Het betreft voornamelijk monumentale panden.	2	25	€ 0	€ 75.000			€ 9.375		
13	MDT Garantstelling voor aanvulling ontslaguitkering MDT personeel na verzelfstandig	Afspraken uit het Sociaal Plan 2019	Financiële consequenties bij daadwerkelijk, niet verwijtbaar, ontslag.	1	25	€ 0	€ 300.000	Incidenteel	Beperkt	€ 37.500		
						€ 10.200.000	€ 42.075.000	€ 0	€ 0	€ 10.193.957	€ 0	

Conclusie

Op basis van de hiervoor opgenomen gegevens kan het weerstandsvermogen als volgt worden berekend:

De aanwezige weerstandscapaciteit	€ 11.215.000,-
De benodigde weerstandscapaciteit (de risico's)	€ <u>10.194.000,-</u>
Nog beschikbare ruimte weerstandscapaciteit	€ 1.021.000,-

Geconcludeerd kan worden dat de gemeente Veendam voldoende middelen heeft om alle gesignaleerde risico's incidenteel op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen kan als voldoende worden beoordeeld.

Het weerstandsvermogen is uit te drukken in een ratio, namelijk:

$$\text{Ratio Weerstandsvermogen} = \frac{\text{€ 11.215.000}}{\text{€ 10.194.000}} = 1,10$$

Wanneer de ratio weerstandsvermogen minder dan 1 bedraagt, is een gemeente kwetsbaar. De gemeente beschikt dan niet over voldoende capaciteit om de geïdentificeerde risico's af te dekken. Gedurende korte tijd is dit mogelijk. Er kunnen zich namelijk omstandigheden voordoen, zoals een kortstondig groot project met aanzienlijke risico's die niet ten volle kunnen worden afgedekt. Hierdoor kan de ratio tijdelijk (bijvoorbeeld maximaal één begrotingsjaar) onder 1 komen.

Ook een weerstandsvermogen van groter dan 1 betekent echter niet dat een gemeente voor 100% is ingedekt tegen alle risico's. Er kunnen zich onvoorziene situaties voordoen waarbij je als gemeente binnen 1 jaar meerdere tegenslagen hebt te verwerken, ook al wordt de kans daarvoor laag geschat.

Het spreekt voor zich dat hoe hoger het weerstandsvermogen is, hoe meer (onvoorziene) tegenvallers opgevangen kunnen worden. Echter, ook een te groot weerstandsvermogen is niet altijd ideaal. Wanneer de ratio hoog is, kan men zich afvragen of de niet noodzakelijk beschikbare weerstandscapaciteit niet voor andere doeleinden zou kunnen ingezet. Een ratio van 1,0 wordt als "voldoende" gekwalificeerd.

Tabel 3 Beoordelingstabel weerstandsvermogen

	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$x > 2$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

Financiële kengetallen

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de kengetallen bij de programmabegroting 2019.

Tabel 4 Financiële kengetallen

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Netto schuldquote	8,5%	11,6%	7,1%	6,1%	1,2%	-0,5%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	7,2%	10,3%	5,8%	4,8%	-0,1%	-1,7%
Solvabiliteit	52,6%	49,7%	51,3%	52,4%	54,5%	56,0%
Grondexploitatie	20,1%	16,5%	13,6%	12,8%	10,9%	9,3%
Structurele exploitatieruimte	-4,5%	1,3%	0,4%	0,1%	0,0%	0,0%
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddeld jaar er voor	91,5%	92,7%	94,9%	94,9%	94,9%	94,9%

Verklaring en beoordeling

Netto schuldquote

Netto schuldquote: het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen

- 0% t/m 100%: normaal
- > 100%: weinig leencapaciteit
- > 130%: zeer hoge schuld

De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De gemeente Veendam scoort normaal. Dit betekent dat de gemeente Veendam voldoende mogelijkheden heeft tot het opnemen van langlopende geldleningen.

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio: het eigen vermogen als percentage van het vreemd vermogen. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Normaal is tussen 20% en 70%.

De gemeente Veendam schommelt tussen de 50% en 56% en geeft een normale weerbaarheid aan.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Daarmee wordt de wendbaarheid van de gemeente aangegeven. Een positief percentage geeft een overschot aan en een negatief percentage een tekort.

Grondexploitatie

Grondexploitatie: de waarde van de niet in exploitatie genomen gronden ten opzichte van de totale baten. Hoe lager het percentage, hoe kleiner het risico is voor de financiële positie.

Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit: de belastingdruk van de gemeente uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De tarieven 2020 worden in december 2019 vastgesteld.